

ماجرای محبوسان آلمانی و اطریشی

در شیراز در جنگ جهانی اول

(۳)

در هفت ژانویه، سوگمایر تقاضا میکند که برای رفع بیکساری به محبوسان کتاب داده شود و اضافه کرده که همه کتب آقای رور را چندین بار خوانده‌اند.

در نهم ژانویه، بین اطریشی‌ها و سربازان ایرانی نزاع شده بود، چون سوگمایر مینویسد که مدتی است درخواست کرده که از مطبخ کوچک داخل حیاط ارك استفاده کنند ولی فرمانفرما اجازه نداده و اگر اینکار غیر ممکن است پس مطبخ بزرگ را لااقل تعمیر کنند چون دو نفر آشپز اطریشی در آن مریض شده‌اند؛ و تقاضا میکند که اولاً مطبخ را با آجر فرش کنند و پنجره‌ها را شیشه بپندازند تا باران داخل نشود و اجاقها را تعمیر کنند و همه وسائل آشپزخانه را بهداشتی گردانند.

در هشت فوریه ۱۹۱۷ سوگمایر از نقض بیطرفی ایران شکایت مینماید و به فرمانفرما اعتراض میکند که چرا اولاً «یکنفر صاحب منصب انگلیسی بسا چند نفر عمال ایرانی به جهت تفتیش اطاقهای سربازان اطریشی و افسران آلمانی بدون سبب و

بنا بود کتر منصوره نظام مافی عضو گروه آموزشی تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران.

بی خبر وارد ارك شده بودند.

بعلاوه گله میکند که چرا چند روز قبل قنصل انگلیس با یکنفر ایرانی بخانه سیو رور قنصل آلمان رفته، صندوق اشیاء دولت آلمان را ربوده است و معلوم میشود این اقدام که ناقض بیطرفی دولت ایران است با اجازه حضرت والا بوده است و اضافه کرده که برای خرج دو سه قران از تهران اجازه گرفته میشود، ولی در عین حال اقتدارات دولتی در شیراز بکلی از میان رفته که انگلیسها چنین گستاخ شده اند و تهدید میکنند که این رویه برای ایران نتایج وخیمی خواهد داشت .»

در پانزدهم فوریه، سوگمیر مینویسد که دوازده نفر افغانی که همراه محبوسان به شیراز آمده بودند، توسط ژنرال سایکس توقیف شده اند؛ ولی چون جزو قوای آلمان بودند و اسیر شده اند، دولت ایران مسئول آنها است؛ و اضافه میکند که از این ببعداو مسئولیتی نخواهد داشت .

از طرف دیگر پرفسور کریستیان شرودر قنصل آلمان مرتبه به فرمانفرما نامه مینوشت و تقاضاهائی داشت . او مجروح شده بود و دو استخوان پایش شکسته بود و مینوشت که احتیاج به مواظبت دارد و باید او را به آلمان بفرستند .

در نامه ای بتاريخ بیست و هفتم محرم نهم نوامبر به فرمانفرما مینویسد: «در تلام اخیر مورخه شش نوامبر مذکور است که بین دولتین انگلیس و آلمان معاهده منعقد شده است که اسرای غیر نظامی بسن چهل و پنج سال را معاوضه نمایند و بسوطن خودشان برسانند. من و سایر آلمانیها اسیر انگلیسها نیستیم چون آلمانی برضد انگلیس داخل در جنگ است و دولت ایران تا به امروز خود را بیطرف معرفی کرده است. پس لازم نیست که دولت ایران حقوق خود را در این مسأله کم کند همیشه در ایران من یکنفر غیر نظامی بوده ام، مأمور نیابت قنصلخانه اصفهان در ماه ژانویه و در آبان در ماه فوریه و مارس ۱۹۱۶ . موقعی که عازم سفر بودم برای خارج شدن از ایران قطاع الطریق ها که از تهران مأمور شده بودند مرا در سیم آوریل غارت نمودند در صورتیکه پای مرا شکستند (هر دو استخوان شکسته) . قریب ۴ ماه در مریضخانه شهری بوده ام و تا بحال معالجه نشده ام و نمی توانم راه بروم، از شدت درد. چون در اینجا دوربینهای مخصوص تحت الجلدی نیست معالجه غیر ممکن است و عمل جراحی بتعویق میافتد و حالیه سن من به چهل و پنج سال و ششماه رسیده است، و متولد شده ام در سوم مارس سنه ۱۸۷۱ . کیف بنده که محتوی اسنادی بوده است سرقت شده ولی بنده قول شرف میدهم که سن من چهل و پنج سال و ششماه است. پس من تقاضا میکنم که فوراً مرا مرخص نموده با مستحفظان بسرحد مملکت برسانید...»

در خاتمه دولت ایران را مسئول اعلام داشته بود ولی ظاهراً جواب مثبتی دریافت نکرده همچنان در انتظار اجازه حرکت بود. کمی بعد نوشته که مطابق حکم حضرت اقدس «۶۱ قطعه از اشیاء مسروقه را بقیمت ۳۸ لیره عثمانی به ناظم الملك دادم، ولی قبض رسید بمن نداده است، قیمت تمام اشیاء صندوق به ۶۲ لیره ترك رسید... که از قفسولگری گرفته اند در همین انبار است که قیمت آن به ۴۶۰ الی ۴۷۰ لیره ترك میرسد که دولت ایران در این باب مسئولیت دارد.» همچنین اضافه میکنند که علاوه بر این، دولت ایران مسئول اسبابهای فوق و سایر اشیائیکه سوم آوریل در جوار گلستان سر راه اردکان که **جهانگیر خان دشمن زیاری** نوکر جناب آقای قوام الملك بسرقت برد که صورت آن را توسط **هانری خان** خدمت جناب سردار معتضد فرستادم و در عریضه ۴ نوامبر اشاره نمودم که اشیاء ذیل را مسترد دارند. مخصوصاً ۵۰ دوجین فیلم عکاسی، روزنامهجات، کلکسیون مدادی تاریخ ایام مسافرت راه کردستان، صورت حساب اسناد و سایر کاغذهای کلکسیون طبیعیات، اشیاء خصوصی. **بجناب سردار منظم سردار معتضد و آقای قوام الملك اعلام کرده ام.** همه جواب راه و کول به نزول اجلال موکب حضرت اقدس نموده اند. قیمت کلی این اجناس به ۳۵۰۰ تومان میرسد. قبض اشیاء ذیل که در نزد ژاندارمری است بمن نرسیده است. آسیب زین و برگ آلمانی، چادر، قالی، فشنگ و غیره بقیمت ۷۵۰ تومان و ۱۸۲ لیره عثمانی و سایر اشیاء ۱۷۵۰ لیره قبض رسید آن دریافت شده است. موضوع گلستان برای مسئولیت دولت ایران کافی است. شکی نیست که دولت آلمان فاتح خواهد شد... دولت ایران حق ندارد که کنسول آلمانی را حبس و مجروح نماید...» فرمانفر **دکتر کریم خان** را مأمور معاینه شرودر میکند که دائم از درد پیا مینالید.

در بیست و هفت نوامبر دوازده صفر، شرودر از نوع عریضه ای به فرمانفر ما نوشته بود که دکتر کریمخان هم بر طبق آرای دکترهای آلمانی خواهد گفت که عمل جراحی برای پای من لازم است و هر چه عمل بتعویق افتد، به اشکالات آن اضافه میشود، و درخواست نموده بود که هر چه زودتر اورا به اصفهان بفرستند تا آنجا منتظر حکم دولتی باشد و یا اورا برای معالجه به تهران بفرستند. دوروز بعد، مجدداً مینویسد که ناظم الملك خبر داده که اجازه داده اند که به اصفهان برود ولی برای اینکار احتیاج به کالسکه دارد. چون کالسکه خود اورا گرفته اند باید يك کالسکه دولتی تحت اختیار او بگذارند و پول اورا که دزدیده اند باو پس دهند چون خرجی برای راه ندارد و دوباره به صندوق هائی که ضبط کرده بودند اشاره میکند.

دوازدهم دسامبر شرودر مینویسد که وضعیتش بدتر شده و از نوتقاضا میکند اورا با اصفهان

بفرستند و نوشته که حاضر است ۱۷۵ لیره عثمانی بپردازد و با وجود ناامنی راه حاضر است برود بشرط اینکه دولت يك كالسكه و يك منشی همراه او نماید و به پست ژاندارم بشارند که در طی راه مواظب او باشند . فرمانفرما با گرفتاری های بسیاری که از جوانب دیگر داشت جواب صریحی به درخواست های شرودر نداده بود چون در ۱۵ دسامبر از نو نوشته بود که :

«معلوم است که حضرت اقدس نمی خواهد جواب رسمی به عریضجات رسمی من بدهند و این عادت در ممالک متمدن نیست و این هم تغییری در وضع نمیدهد . همیشه دولت آلمان دوست صادق دولت ایران بوده و خیلی زحمت کشیده» .

در ۲۸ نوامبر ۱۹۱۶ ؛ سه نفر از اطباء انگلیس شرودر را معاینه کرده ، تصدیق میکنند که زخم های او ربه التیام است و احتیاج به جراحی و روانه کردن او به آلمان نیست . در بیست و چهارم دسامبر ، می نویسد : «حضرت اقدس در تهران رئیس الوزراء بودند و در موقعی که حکم دادند بر آلمانها مردم مسلط شوند و آنها را منهوب نمایند ، حضرت اقدس اطلاع دارند که آلمانها توسط عثمانی مقدار زیادی زمین و خاک در ایران از ممالک متخاصم گرفته اند ، در اروپا برای تنبیه نمودن آنها که نقض قوانین بین المللی را نموده اند . پس من منتظرم که حضرت اقدس تهران را از وضع با اطلاع نماید»

در سوم ژانویه ، نوشته ، اگر ارتباط با تهران قطع شده فرمانفرما باید خود تصمیم بگیرد او را بفرستد و اضافه کرده که پالتوی او را دزدیده اند و اکنون پالتو ندارد که در حیاط ارك گردش کند و تقاضا میکنند که لباس زمستانی باو بدهند .

همانطور که در این نامه ها ذکر شد محبوسان روانه اصفهان میشوند . ولی در این سفر چه میگردد ، در نامه ها منعکس نیست و از منابعی که در دسترس بوده عاقبت آنان بدرستی مشخص نشده ولی ظاهراً محبوسان در اصفهان تحویل روسها داده نمیشوند و انگلیسها آنان را به سوی بغداد که به تصرفشان در آمده بود ، روانه می کنند .

اسامی محبوسان آلمانی طبق فهرست موجود

حسب الامر وزارت جلیله داخله دوازده نفر آلمانی مفصلة الاسامی را انگلیسها خودشان بارک آمده تحویل گرفتند که روز جمعه ۲۳ ربیع الثانی باصفهان حرکت بدهند . دکتر پروفسور زوگمایر^۱ قونسول دولت آلمان ، دکتر پروفسور شرودر^۲ ، قنصل دولت آلمان ، گری زینگر^۳ ، والدمان^۴ ، فردریک^۵ ، بت زلدت^۶ ، بن سترف^۷ ، فن فرزن^۸ ، ودیک^۹ ، فس^{۱۰} دکتر بیکر^{۱۱} ، دکتر نیدرمایر^{۱۲} ،

سوئدی

حسب الامر وزارت جلیله داخله دونفر سوئدی مفصلة الاسامی را انگلیسها خودشان به ارك آمده تحویل گرفتند که روز جمعه ۲۳ ربیع الثانی باصفهان حرکت بدهند .
انکمان ۱۳، اریکسن ۱۴،

اطریشی

حسب الامر وزارت جلیله داخله سی نفر اطریشی مفصلة الاسامی را انگلیسها خودشان به ارك آمده تحویل گرفتند که روز جمعه ۲۳ ربیع الثانی باصفهان حرکت بدهند.
هله ۱۵، هراشو ۱۶، استرینسکی ۱۷، باسانلا ۱۸، بالون ۱۹، هاس ۲۰، کرس ۲۱، باسا ۲۲، بلی هارسکی ۲۳، هریاک ۲۴، یورت سا ۲۵، کونویچ ۲۶، میزسس ۲۷، شلیو ۲۸، ماتکوس ۲۹، گریم برگر ۳۰، کوچرا ۳۱، ولیسکی ۳۲، آمس ۳۳، فابوسکی ۳۴، یاکدو جینسکی ۳۵، کین کاز ۳۶، کتی چاک ۳۷، ماخنیک ۳۸، ماکزیم کو ۳۹، مارینو ۴۰، پاپکویچ ۴۱، رکسکی ۴۲، هرسکیچ ۴۳، وارکا ۴۴

افغانی

حسب الامر وزارت جلیله داخله دوازده نفر افغانی مفصلة الاسامی را انگلیسها خودشان به ارك آمده تحویل گرفتند که بعد حرکت بدهند. توضیح اینکه این دوازده نفر افغانی را انگلیسها ترتیبی دادند که از شیراز بتوسط ناظم الملک با تفنگچیان قوام الملک و از لار هم توسط مأمورین قوام الملک از راه بندر لنگه یاعباسی برای هند خواهند فرستاد.
عبدالمنان - سهالمار - لوآنک - سران شاه - میران شاه - سلیمان شاه -
سیرجان - میرمحمدشاه - خانان - ظریف خان - پیرعلی - سبزعلی

عثمانی

حسب الامر وزارت جلیله داخله هشت نفر عثمانی مفصلة الاسامی را انگلیسها خودشان به ارك آمده تحویل گرفتند که بعد حرکت دهند.
توضیح آنکه این هشت نفر عثمانی را با چهارده نفر ایرانی ها بوسیله سوارهای ایالتی برای قمشه و تحویل دادن بمأمورین که میآیند فرستاده خواهد شد .

عباس بيك - خلف بيك - عزيز بيك - احمه بيك - موسى بيك - محمدرقيق بيك -
علي رضا - محمد علي

1. Dr, Prof. Zugmayer
2. Dr Prof. Shröder
3. H Gruiesinger
4. H.Waldman
5. H. Fredrich
6. H. Petzolott
7. H. Bonshoff
8. H. M. Von Versen
9. H. Wedig
10. H. Voss
11. H. Dr. Becker
12. H. Dr Nieder mayer
13. H. Angman
14. H. Erichsson
15. H. Heller
16. H. Lassu
17. Sropinski
18. Bazzanella
19. Baloun
20. Hac
21. Kreez
22. Basa
23. Blihariski
24. Heryak
25. Jurtca
26. Kunowitc
27. Mieses
28. Sliwa
29. Mangasz
30. Grümberger
31. Kuczera
32. Wellinoky
33. Ams
34. Chabowski
35. Yagdozinski
36. Gingasz
37. Koshezac
38. Machnik
39. Maksimkow
40. Marina
41. Pankevitc
42. Rekeski
43. Huskic
44. Warga